

ՄԵԼԿ

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կես տարվան 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ առօրեայ օրերէն).

Յայտարարութիւն ընդունուած է ամեն լիզուով.

Յայտարարութիւնները համար վճարուած են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպեկի.
Տէլէֆօն № 253.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ջլատող ազդեցութիւն. Ներքին Տեւոնտ-
թիւն. Մամուլ. Գիւղական ցաւերից: Նամակ
Շուշուց. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լու-
րեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ձինական գոր-
ծերը. Արտաքին լուրեր.—Հեռուգիւղներ.—
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.
Այսպէս էր խօսում Ջրադաշտը:

ՋԼԱՏՈՂ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ

Հռչակաւոր գերմանական գիտնական
Բուրշտի Վիլհելմը, խօսելով նորերս „Inde-
pendance Belge“ լրագրի աշխատակից
Մորի հետ Ֆրանսիայում, Գերմանիայում
և Եւրոպական ուրիշ երկրներում տա-
րածվող այն հոսանքի մասին, որ կոչվում
է նացիոնալիզմ, շօյնելով, յայտնեց իր
զգուշանքը և հակակրօթիւնը, տեսնելով
այդ հոսանքի մէջ կեղծիքի, զրպարու-
թեան և խարխալութեան մի մարմնա-
ցում:

Այդ հոսանքի մէջ, ասում է Վիլհելմը,
խառնվել են միայն զանազան տարրեր:
Ազգային պատել և շահի պատրուակով
գործողների ստուար խմբի մէջ չը կան ոչ
սկզբունքներ, ոչ ծրագրեր, ոչ որոշ քա-
ղաքական նպատակներ: Նրանք ազդակում
են ամբողջ հայրենիքի անուանից իրանց բոլոր
ոյժով, աշխատելով հաւատացնել, որ միայն
իրանք են սիրում իրանց հայրենիքը և
կոչված են նրան ծառայելու, որ իրանք
են ամբողջ ազգի և երկրի ներկայացուցիչ-
ները. նրանք շուրջ են ամբոխի զգացմուն-
քները, ցանկանալով ժողովրդական շար-
ժումների գլուխ կանգնել: Դեռ անքաղա-
քակրթ երկրներում այդ շարժումը կա-
րող է ճնշում գործել փոքրամասնութեան
դաւանանքի և համայնական շահերի վրա,
իսկ քաղաքակրթ երկրներում նա միայն
ազմուկներ է հանում, չը պարունակելով

իր մէջ լուրջ վստահներ: Յամենայն դէպս
դա տխուր և անմիտ ճանապարհական
մի երեւոյթ է:

Վիլհելմը, որ իր հայրենիք Գերմանիայի
ամենանշանաւոր քաղաքացիներից մէկն է
և իր ամբողջ գործունէութեամբ ապա-
ցուցել է իր անկեղծ հայրենասիրութիւնը,
վրդովվում է տեսնելով, թէ ինչպէս ան-
արժան և ստոր անձնաւորութիւններ
աշխատում են միմյանց հասարակական
գիտակցութիւնը իրանց ցնասակար և մո-
լորեցնող ազդակներով, վարագուրելով
այդ բոլորը ազգի պատելի և ազգի շա-
հերի անունով:

Գերազարտ այդ մուտ և շնչեցնող
ազդակները միշտ և ամեն տեղ գտնու-
մ են հեռուորներ, որոնք, ձիւղ է, չեն
կանգնեցնում քաղաքակրթութեան և լու-
սաւոր գաղափարների յարմարական գործը,
բայց հանդիսանում են ժամանակաւոր խո-
չընդոսներ և յամենայն դէպս մոցնում են
հասարակական առաջադիմութեան գործի
մէջ ապարդիւն գրգռներ և գործողների
համար յոգնեցուցիչ և ջլատող տարրեր:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

«Русскія Вѣдомости» լրագրի № 236-ում
առաջին տեղ է նուիրված Գրիգոր Ջանչեանի
յիշատակին, նրա մահւան քառասունեակի ա-
ռիթով:

«Այդ քառասուն օրվայ ընթացքում, ա-
սում է ռուս լրագիրը, մենք անդադար
ստանում էինք ամեն զոյգից ցանկալի
թեան արտայայտութիւններ մեր թանգագին
ընկերոջ և անմոռանալի աշխատակցի մահ-
վան առիթով: Գրիգոր ամբողջ մայրաքաղա-
քային և գաւառական մամուլը արձագանք
տուեց Գրիգոր Ջանչեանի յիշատակին նը-
ւիրված յօդուածներով: Բազմաթիւ նամակ-

ներ եւ հեռագիրներ, որոնց մի մասը ար-
դէն հրատարակել ենք, պարզ ցոյց են տա-
լիս, որ յանձին Ջանչեանի շատերը կորցրել
են ոչ միայն սիրելի գրողի, այլ եւ իրանց
սրտին մօտ մարդու, որ ծառայում էր
մարդկանց ոչ միայն իր անխնայ, բարերար
աշխատանքով, այլ եւ իր ազնիւ, սիրառատ
սրտով...»

Անունհետեւ բերվում է քաղուածք մի
նամակից, որ ռուս աչքի ընկնող վիպագիրնե-
րից մէկը գրել է «Рус. Вѣд.»-ի խմբագրին.

«Ճիշդ որ քաղաքաւոր մարդու թշնամի-
ներն են մեզնում, իսկ անբաղդի բարեկամ-
ները... Ինչպէս վշտացրեց ինձ անմոռանալի
Գրիգոր Ջանչեանի մահը: Յանձին նրա ա-
նակնիւյն կերպով կորցրին իրանց բարե-
կամին,—եւ ինչպիսի բարեկամին,—ոչ մի-
այն նրա թշուառ ցեղակիցները, հայերը, այլ
եւ մի անձ, որ նոյնպէս բաղդաւորներէն
է,—կրթված, առաջաւոր Ռուսաստանը...
Ինչ կարելի է այս դէպքում ասել ի մի-
թարութիւն: Ինչ կարելի է ասել մանա-
ւանդ ձեզ, որ այնքան մօտիկ էիք այդ ազ-
նիւ հոգուն, այդ մեծահոգի սրտին...»

Պ. Աստուրի իր նամակում, բնորոշելով
Ջանչեանին իբրեւ իրաւագիտական գրուածք-
ների հեղինակի, վերջացնում է այսպէս.

«Հանգիստ աճեցիք, հանգուցեալ գործիչ:
ձյնարաւութեան եւ արդարութեան մեծ գոր-
ծը, որի համար դու աշխատում էիր, հիմք
կը ծառայի երախտագէտ լինելի դէպի քեզ
ապագայ սերունդներին, որոնք ժողովուրդ-
թիւն են ստանում քեզից ինչպիսի, ազնիւ
գաղափարով եւ անկեղծ զգացմունքով տո-
գորված գրական երկերը»

Մի ռուս ուսանող գրում է խմբագրու-
թեան, ի միջի այլոց, հետեւեալը.

«Նրա (Գր. Ջանչեանի) հաստատ համոզ-
վածութիւնը, իրերի վրա ունեցած լայն ի-
դէպական հայեացքը, վսեմ իդէալների յաղ-
թանքը չը կարող էին լուսաւորում էր 60-ա-
կան թւականների պատմական շրջանի լա-
ւագոյն մարդկանց ուղին,—նրա գեր-
ւածքները կարգալիս անշնչելի տպաւորու-
թիւն էին թողնում մարդու հոգու մէջ,
ակամայ տոբուլում էին մարդուս մտքով բարձ-

միայն անախառնութիւնից դրդված չեն ուզում
գնալ հօտի հետ.—նրանք բարոյական ոյժ չու-
նեն, ուրեմն եւ իրաւունք չունեն իրանց բա-
րոյագիտութիւնը ունենալու: Նա միայն իրա-
ւունք ունեն չը հետեւել ընդհանուր հայեացք-
ներին չար ու բարիի վրա, ով որ հասկանում է,
թէ ինչ է գերմարդը, ձգտում է դէպի գեր-
մարդը, ով կարող է ճշտութեամբ թիւն ստեղծել
իր համար իր եօթ դեւերից»:

Պ ա ո ա եւ ջ ա հ է Լ կ ա ն ա ն յ մ ա ս ի ն

(Շատ ուրիշ լաւ բաների թւում, Նիքիչէ դէմ
էր եւ կանանց ազատագրութեան: Նա բարձրից
էր նայում կանանց վրա: Հետաքրքիր է այն,
որ ոչ ոք այնպէս լաւ չէ վերաբերվել Նիքիչէին,
ինչպէս կանայք. նրա բարի հրեշտակը նրա
ամենադաւն րօպէսներում եղել է քոյրը, տիկին
Ֆէրմտեր. նրա ամենաանող ժողովրդականաց-
նողները եղել են արտասահմանում, բացի նոյն
տիկին Ֆէրմտերից, Լու-Անդրէաս Սալոմէ եւ
փիլիսոփայութեան դօկտոր Մէտա ֆօն Սալիս
Մարչիլուս, երկուսն էլ կանայք, իսկ Ռուսաս-
տանում Ջիմաիդա Վենդերովա):

«...Ամեն ինչ կնոջ մէջ հանելուկ է, նրա
մէջն է նոյնպէս եւ հանելուկի լուծումը,—եւ
«յոլութիւն» է այդ»

Մարդը կնոջ համար միայն միջոց է.—իսկ
նպատակը միշտ երեխան է: Բայց ինչ է կնոջ
տղամարդու համար:

Երբեք բան է ուզում իսկական տղամարդը,
—վստիք եւ խաղ,—եւ նրան հարկաւոր է կի-
նը, իբրեւ ամենավստահաւոր խաղալիք:

Տղամարդը պէտք է դառնարաւորի պատե-
րազմի համար, իսկ կնոյն,—պատերազմողի հան-
գստի համար.—մնացածը բոլորը յիմարութիւն է:

«...Թող կնոյն լինի խաղալիք գեղակերտ և
մաքուր, իբրեւ թանգագին քար, եւ փայլելի դեռ
գոյութիւն չունեցող աշխարհի առաջնութիւն-
ներով:

րանալ դէպի այն փառաւոր ժամանակնե-
րը»...

Ռուս լրագիրը քաղուածքներ է բերում
եւ հեռագիրներից:

«Ջերմ արտասուքներով,—ասված է Աստ-
րախանից ուղարկված հեռագրում,—կողողէ
այդ մահվան լուրը այն երեք հազար երե-
խաների սիրտը, որոնց հառաչանքները հան-
գուցեալ Ջանչեան լսեց հաղաբաւոր վերս-
տերից իր նրբագիւց սրտով»:

«Братская Помощь» ժողովածուի աշխա-
տակիցներից մէկը գրում է.

«...Հարկաւոր որը երեխաների օգնու-
թեան եւ փրկութեան գործը, երեխաների,
որոնք կորցրել էին իրանց ծնողներին ամե-
նապարտակից պայմաններում,—կատարվեց
մի հատ մարդու սիրոյ եւ կամքի ոյժով:
Միայն մի հատ մարդու անձնական ջան-
քերի շնորհիւ, առանց որ եւ է նպաստելով
եւ նպաստաւորաց մասնաժողով կազմելու,
հաւաքվեց վաթսուհին հազար ռուբլու
մի գումար, որ ամբողջապէս նուիրվեց գթա-
սրտութեան կենդանի գործին»:

«Մեծ բէֆօրմների շրջանի» յայտնի գործիչ
Արցիմովիչի կինը գրում է արտասահմանից.

«...Թող եւ տալիս ինձ յայտնելու մեր ամ-
բողջ ընտանիքի կողմից թէ եւ ուշացած,
բայց անկեղծ եւ խորին ցաւակցութիւն այդ
բարի եւ չիտակ մարդու կորուստի մա-
սին, որ միշտ համակրում էր ամեն բանի,
ինչ որ ազնիւ է եւ լաւ»:

Հռչակաւոր քննադատ Բեկնսկու աղջկը,
Օլգա Վիսարիօսօվնա Բէնզի կրեւելի Կանեա
քաղաքից ցաւակցական նամակ է ուղարկել
խմբագրութեան, խնդրելով պսակ դնել գերեզ-
մանի վրա:

Խմբագրութեան մօտիկ մարդկանցից մէկը
գրում է.

«...Ես չը կարողացայ հեռաւոր արտա-
յարգանքս մատուցանել թանգագին բարեկա-
միս, ընկերիս եւ հազուագիւտ մարդուն, որ
կարողացաւ այսպիսի տխուր ժամանակներում
պահպանել իր փիլիսոփայական մարմնի մէջ իր մա-
քուր, բերեղային հոգին, պահպանել իր ե-
րկասարգութեան հաւատը դէպի լաւագոյն»

Թող ասողի չողերը չողան ձեր (կանանց)
սիրոյ մէջ: Թող ձեր յայը լինի. «Օ», երանի
գերմարդ ծնվել ինձից»:

«...Տղամարդը իր հոգու խորքում չար է
միայն, իսկ կնոյն անողիտան»:

«...Կնոյն պէտք է հպատակվի...»

(Ջրադաշտը այդ բոլորը ասում է մի պառաւ
կնոյն, որ ի շնորհակալութիւն յայտնում է նրան
«մի փոքրիկ ձմարտութիւն»):

«Եթէ կնոյն մօտ ես գնում, չը մոռանաս հետդ
վերցնել մորակից»:

Օ ձ ի խ ա յ թ ո յ ի մ ա ս ի ն

«...Երբ անիծում են ձեզ,—ինձ չէ դուր դա-
լիս, որ դուք օրհնում էք անիծողներին: Աւելի
լաւ է դուք էլ անիծէք»:

«...Մի փոքր ռիսկալիութիւնը աւելի մարդ-
կային է, քան ռիսկ կատարեալ քաղաքակրթիւնը:
(Անարդարութիւնը տանել առանց բողբոջու-
ածն մարդու բան չէ,—գրա համար պէտք է
բաւականաւոր օժտված լինել):

Երեխայի եւ ամուսնութեան մասին

«...Երբ անիծում են ձեզ,—ինձ չէ դուր դա-
լիս, որ դուք օրհնում էք անիծողներին: Աւելի
լաւ է դուք էլ անիծէք»:

«...Մի փոքր ռիսկալիութիւնը աւելի մարդ-
կային է, քան ռիսկ կատարեալ քաղաքակրթիւնը:
(Անարդարութիւնը տանել առանց բողբոջու-
ածն մարդու բան չէ,—գրա համար պէտք է
բաւականաւոր օժտված լինել):

Երեխայի եւ ամուսնութեան մասին

(Նիքիչէ դէմ է այն ամուսնութիւններին, ո-
րոնց դրդիչը անասնական ցանկութիւնն է կամ
ձանձրութիւնը միայնակութիւնից: Ամուսնու-
թեան իմաստը նրանումն է, որ երկու հոգի
ստեղծեն «մի երրորդին, որ աւելի է քան իրան
ստեղծողները»: Ամուսնիները պէտք է մեծ յար-
գանք տաճեն դէպի միմեանց, իբրեւ նոյն բարձր
նպատակին ձգտողներ: Սուրբ է այդպիսի ա-
մուսնութիւնը):

«...Բազմաթիւ առանձին, վաղանցուկ յիմա-
րութիւններ—այդ դուք անուսնում էք սէր:
Իսկ ձեր ամուսնութիւնը, իբրեւ մի երկարա-
ւաւ յիմարութիւն, վերջ է դնում այդ բոլոր
կարճատեւ յիմարութիւններին...»
(Ըր շարունակվի)

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԸՅԱՊԷՍ ԷՐ ԽՕՍՈՒԹ ԶՐԵԿԱՅՏԸ

Ո Ղ Ջ Ա խ ո ճ ո թ ե ա ն մ ա ս ի ն

(Նիքիչէ չէ սիրում շատ զգայական, կրթոտ
մարդկանց, բայց եւ գնահատում է միայն այն
ողջախոնութիւնը, որ բնական է, միամիտ եւ
անգիտակից: Ով ի բնէ ուղվաւոր չէ, Նիքիչէ
խորհուրդ չէ տալիս նրան աշխատել սպանել
իր զգայականութիւնը, որովհետեւ գրանով նա
չի ունենալ, այլ կը գաղաւթ միայն կեղծաւոր
հոգու դիմակաւորված հեղատախտութիւնն):

Բ ա ռ ե կ ա մ ո լ թ ե ա ն մ ա ս ի ն

«...Եթէ դու ստորուկ ես, բարեկամ լինել չես
կարող: Եթէ բռնակալ ես, բարեկամ ունենալ
չես կարող»:

Կնոյն շատ երկար ժամանակ է եղել ստորուկ
եւ բռնակալ: Այդ պատճառով կնոյն անընդու-
նակ է բարեկամութեան,—նա սիրել գիտէ
միայն:

«...Կնոյն դեռ անընդունակ է բարեկամու-
թեան: Կանայք դեռ կատուներ են, կամ թըն-
չուններ, կամ, ամենալաւ դէպքում, կովեր:
Կնոյն դեռ անընդունակ է բարեկամութեան:
Բայց ասացէք ինձ դուք, տղամարդիկ, ով կայ
ձեր մէջ ընդունակ բարեկամութեան»:

Հ ա զ ա Ր ու մ է Լ ն պ ա տ ա կ ն ե Ր ի մ ա ս ի ն

(Ամեն ազգ, բոտ Նիքիչէի, ունի իր առանձին
բարոյագիտութիւնը, իր առանձին հայեացքները
չար ու բարիի մասին: Բարոյական ամեն ազգ
համարում է այն, ինչ որ նրան հնարաւորութիւն
է տալիս իշխելու ուրիշ ազգերի վրա):

«Իրաւ եւ ասում, մարդիկ ամբողջապէս ի-

Երկրագործության եւ պետական կալուած-
երի միխիտություն կարգադրութեամբ, ինչ-
էն հաղորդում է «Новое Обозрение» լրագի-
ր, Օգոստոսի 18-ի գաւառում հիմնվում է ծխա-
նոտի փորձնական տնկարան: Միխիտու-
թեան փորձնական տնկարանի եւ արտեղ
անկարտններ շինելու համար յատկացրել է
1000 ռուբլի, իսկ ծխախոտ չորացնելու շինու-
թեան համար—1000 ռուբլի:

նկու-
ման-
մատ-
ու, և
երեքի
անց

Թաւրիզի մեզ ուղարկել են Գրիգոր Զան-
չեանի եղբորը յանձնելու համար այն պատկի-
ժապաւենը, որ այնտեղի երկրաւարդութիւնը
գրել էր եկեղեցում օգոստոսի 13-ին կատար-
ված հոգեհանգստի ժամանակ ժապաւենի վրա
տպված է Պարտաճանաչ և որդարեան Գրի-
գոր Զանչեանի անմահ յիշատակին»:

13-ին
ատուի
հե-
րեքէ
բողո-
կեզ
երգն-
ի ա-
տակել
ստա-
բե-
բե-
նապի
ն ըն-
կա-
2) Պ.
հո-
ալիս,
կիվ
անայի
ինչ-
նաձուկ
ն են

Գիտութիւնների կայսերական Ակադեմիան
տեղեկութիւն է տուցել, որ կամենկա գետի
չըլանում գտնված է աղամանի հանք կամեն-
կա գետը Սանարկա գետի ճիւղերից մէկն է
և բոլորում է Ուրալեան լեռներից Աղամանի
նոր գետը Ուրալեան լեռներում հաստատում է
նուս նշանաւոր հանքաքան Կոչկարովի կարծի-
քը, որ տարիներ առաջ գուշակել էր, թէ Սա-
նարկա գետը պարունակում է իր մէջ աղա-
մանի աւազաններ:

Օգոստոսի 24-ին լեռնային վարչութիւնը
տոնել էր 200-ամեայ գոյութեան դարելիցը
1700 թւի օգոստոսի 24-ին հրատարակված ու-
կազով Պետրոս Մեծը հրամայեց իննսարկի
հանքային գործերի վարչութիւն, որն ապա ըն-
դարձակվելով և ենթարկվելով զանազան փո-
փոխութիւնների ընդունեց այժման լեռնային
վարչութեան կազմակերպութիւնը:

Մեզ խնդրում են տպել հետեւեալ լուրը.
«Ամեն անգամ, երբ նուրիցները իբր թէ ուշա-
տեղ են գնում հոշակաւոր Բիշ կամ Զալէթի վան-
քը, հաստատ հաւատացած եղէք, որ այդտեղ
կոխներն ու աղմուկները անպակաս կը լինեն:
Մեծ հիշումներով նուրիցները պատմում են
միմեանց գէպի մասին, գովասանական անա-
կաններ տալով կուր հերոսներին» Այն տուրին,
այ ջարդեցին հա... Կրկնում են նոյն իսկ և
րեւանները Այս անգամ կոխը տեղի է ունե-
ցել օգոստոսի 13-ին, Զալէթի վանքում, նու-
սուց և չըլակայ գիւղերից հաւաքված խում
բազմութեան առաջ, Հերոսը արտասահմանում
իբր թէ սովորող Թաւրիզեան ազգանունով ինչ
որ պարոն է եղել»:

Պ. Ե. Վարդանեանց Մեղրիի մեզ խնդրում
է տպել հետեւեալը. «Մշակի» № 112-ի ներքին
լուրերի բաժնում Մեղրիից հաղորդված էր, որ
իբր թէ, ներկայ թւին, Մեղրիում տարածված
Ա. Թաղեանեանցի չերմախ սերմը լաւ հունձ է
տուել, Պարտք ևս համարում յայտնել, որ եօթ-
ներորդ տարին է ինչ Թաղեանեանցի սերմը,
իս միջոցով, տարածվում է Մեղրիում և ա-
մեն տարի էլ լաւ հունձ է տուել: Այս տարի
տարածել ևս 14 ֆունտ սերմ և միջին թւով
18 ֆունտ արդիւնք է տուել, պակասը եղել է
15 ֆունտ, շատ 25 ֆունտ. գալով տեղական
երեք նոր սերմ պատրաստողներին, որոնց
սկսնակներ միայն կարող ենք անուանել, նը-
րանցից իւրաքանչիւրը 60—70 մսխալ սերմ
էր պատրաստել շատ լաւ արդիւնքով, բայց դա
դեռ չէ նշանակում, թէ Թաղեանեանցի սերմը
վատ էր»:

ԿԱՂՁՈՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Օգոստոսի
8-ին այստեղ եկաւ պ. Կարա-Մուրզա և հե-
տեւեալ օրը 56 հոգուց բաղկացած մի խումբ
կազմեց, որի մէջ էին 1 տիկին և 15 օրիորդներ:
Պ. Կարա-Մուրզան 5 օրում 16 երգ սովորեց-
րեց խմբին քառամասն և առաջին համերգը
տուեց կիրակի օրը, օգոստոսի 13-ին, հայոց
նախկին դպրոցի դահլիճում: Հանդիսականներ
խնդրեցին երկրորդ անգամ համերգ կազմել և
ծաղկէ փունջերով ու բուռն ծափահարութիւն-
ներով արտայայտեցին իրանց գոհունակու-
թիւնը պ. Կարա-Մուրզային: Դահլիճում, ինչ-
պէս ասում են, անեղ գոցուտ տեղ չը կար,
որովհետեւ բացի սահմանված թւից՝ մոտաւո-
րապէս 30 հոգի էլ դռները մօտ ու անցքե-
րումն էին կանգնել, դեռ շատերն էլ գրկիցն
տեղ չը լինելու պատճառով: Երկրորդ համերգը
արվեց օգոստոսի 17-ին, աւելի ևս մեծ աջո-
ղութեամբ: Ծառ երգի կրկնվեցին հանդիսա-
կանների ցանկութեամբ: «Լուրիկ» և «Անի-
քաղաք» երգեց Կ. Ս. Ղազարեանց, «Կոնու-
կը» երգեց օր. Ե. Ղազարեանց, իսկ «Զմեռն
անցաւ» պ. Տ. Տօնականեան. բոլորն էլ ըն-
դունելով բուռն ծափահարութիւններով: Երկ-
րորդ համերգի վերջում խաղացվեց «Արշակ Բ».
ողերգութիւնից երկրորդ գործողութիւնը: Ար-
շակի դերը մեծ անողութեամբ կատարեց բժիշկ
Կառլաճեան: Օգոստոսի 18-ին, պ. Կարա-
Մուրզա իր խմբով մի «Մանկական առաւօտ»
կազմեց մանուկներ և չքաւոր դասակարգի
համար, մաւաք ձրի, որտեղ հրաւիրված էին
մեծ մասամբ քաղաքականներ իրանց զաւակնե-

րով: Հարկերից աւելի երեխաներ հրճուանքով
լցված՝ լուս լուս էին և երբ երգը վերջա-
նում էր՝ անպատմելի բերկրութեամբ ծափա-
հարում էին ու գոչում. «Կեցցէ Կարա-Մուր-
զան, կեցցէ խումբը»:

Ղազարի գաւառի ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՐՄԻՐ-ԱՂ-
ԲԻՒՐ գիւղից մեզ գրում են. «Ահա երեք տա-
րի է, որ Շամշադին չըլակայ գիւղերը կանոնա-
ւոր հունձ չեն տալիս, երբեմն երաշար և եր-
բեմն էլ կարկուտ խիլ են խեղճ գիւղացու
օրվայ ապրուստը: Բայց այս տարի բոլորովին
անսպասելի արհաւիրք է զոր գնում գիւղա-
ցու յոյսը. անձրեւը, որ անընդհատ տեղում է
օր ու փշեր, բոլոր արտերը փռեցրեց: Ծերե-
րը պատմում են, որ այս տեսակ եղանակ ի-
րանց կեանքում երբեք տեսած չեն: Բնութեան
հետ միացած, ոչ պակաս վնասներ են պատ-
հառում մեր գիւղերին չըլակայ աւազակաբա-
րոյ թուրքերը: Օգոստոսի 14-ին, առաւօտան
ժամը 9-ին, գիւղում ձայն տարածվեց, որ մի
ղոյզ եղ են գողացել: Գիւղացիներն անմիջապէս
ընկան գողերի ետեւից: Քիչ անցած լուրջին
հրացանների ձայնը: Այդ ժամանակ սպան-
վում է աւազակներից մէկը, գնդակի հարուած
ստանալով ուղիղ ճակատի միջից: Սպանվածը
թուրք էր: Ընկերները, որոնք նմանապէս
թուրքեր են եղել, փախչում են: Սպանվածի
մօտ գտնվում է մի զոյգ եղ և մի խուրջին
մէջը 2 մորթված գառներ. բայց այդ նրա
վրա լինում են աւազակների հարկաւոր զա-
նազան գործիքներ: Գտնւած եղերը կարծի-
քաւորեցին չէին: Բանից երեւում է, որ
այդ գիւղից ընթացում այդ խումբը, երեք
մասի բաժանված, գործում է եղել զանազան
տեղերում և գողացել է Թաւուզ գիւղից մի
զոյգ գոմէշ, Բերթ գիւղից էլ 3 ձի ու երկու
եղ: Հետեւեալ օրը եկաւ պրիստաւ Ամիրա-
խովին և կանչելով թուրքերին յայտնեց և
ղեկութիւնը. բայց մինչև օրս դեռ սպանվածի
տէքը չէ դուրս եկել: Պրիստաւը պահանջեց
թուրքերից, որ անպատճառ գտնվեն հայերից
գողացված տաւարները, բայց համազօրեւ ենք,
որ դժուար թէ գտնվեն»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶԻՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

«Руч. Вѣд.» լրագրին հեռագրում են Բեր-
լինից. «Որովհետեւ Անգլիայի այս կամ այն վե-
րաբերմունքը դէպի ուսաց կառավարութեան
առաջարկութիւնը Պեկինից զօրքերը հեռացնե-
լու մասին կարող է ամենամանր հետեւանքներ
ունենալ, ուստի ամեն տեղ անհամբեր սպա-
սում են Սոյբերիւրի պատասխանին: Ուշա-
դրութեան արժանի են «Daily Telegraph»-ի
զատողութիւններն այդ մասին, որովհետեւ այդ
լրագիրը շատ մօտ է միմիստութեան նախա-
գահին: «Daily Telegraph» ասում է. «Բոլոր
պետութիւնները համաձայն են այն բանին, որ
չինական նախկին կառավարութեան վերականգ-
նումը կարագայնէ խաղաղութիւն հաստատե-
լու գործը. հէնց այս պատճառով Ռուսաստանի
առաջարկութեան հակառակորդները վերջ ի
վերջով բարոյապէս հարկադրված կը լինեն հե-
տեւելու այդ պետութեան օրինակին, մանա-
ւանդ, որ Տեանձինը շատ աւելի յարմար տեղ
է բանակցութիւններ վարելու համար, քան Պե-
կինը: Գերմանիան պէտք է մտածէ, թէ արժէ
արդեօք պնդել նախկին հայեցակէտի վրա, և
պէտք է աչքի առաջ ունենալ, որ ինքը, առանց
Անգլիայի այակցութեան, անգոր է»:

Անգլիական լրագրի այս փաստաբանութեա-
նը «Kölnische Zeitung» պատասխանեց մի յո-
ղուածով, որ անշուշտ թելադրված էր նրան
գերմանական արտաքին գործերի միմիստու-
թիւնից: «Թէպէտ և Լոնդոնում պնդում են, —
գրում է «Köln. Zeit.» — որ «Daily Telegraph»-ի
զատողութիւնները արձագանք են Սոյբերիւրի
հայեացքների, բայց մենք չենք ուզում հաւատալ
դրան — արդէն չափազանց պարզ ու ակնհե-
ր է, որ Անգլիան ցանկութիւն է յայտնում, դե-
լով սուրը Գերմանիայի պարանոյին, պահան-
ջել, որ նա գնայ միայն Սոյբերիւրի յետեւից:
Անգլիան իզուր է տանջում իրան, թէ ինչպէս
պէտք է մենք պահպանենք մեր պատմական
յարաբերութիւնները Ռուսաստանի հետ. մենք
կարող ենք հաւատացնել Անգլիային, որ չինա-
կան բարենորոգումների հարցի պատճառով
մենք մեր բարեկամական յարաբերութիւնները
չենք խզի հարեւան մեծ պետութեան հետ: Ոչ
ոք Պեկինում երկար մնալու ցանկութիւն չու-
նի. տարաձայնութիւնը նրանումն է միայն,

թէ երբ պէտք է հեռանալ չինական մարաքա-
ղաքից — հիմա, թէ յետոյ»:

«Frankfurter Zeitung»-ի թղթակիցը հեռա-
գրում է Շանգհայից. «Անգլիական մամուլը
լուրեր է տարածում, թէ իբր Ռուսաստանը
ծածկարար առաջարկել է Գերմանիային վերց-
նել Պեկինի և Շանգհայի նահանգները, իսկ
ինքը վերցնում է ամբողջ Մանչուրիան և
Մուրդուանը: Այդ լուրերի նպատակը շատ
պարզ է. անգլիացիները կը կամենային քա-
ղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը հեռու
պահել Շանգհայի հովիտից: Անկասկած Անգլիան
կը համաձայնէր ամեն բանի, միայն թէ ամենա-
լաւ բաժինը — Շանգհայի հովիտը — իրան ընկնէր»:
Նոյն լրագրի Բերլինի թղթակիցը բայտա-
ձակապէս հերքում է վաշինգտոնից ստացված
յայտնի հեռագիրը, որով հաղորդվում էր, թէ
հինգ պետութիւններ արդէն համաձայնվել են
նուսաց կառավարութեան առաջարկութեանը,
որ բաղադրված էր արտաքին գործերի մի-
նիստութեան կառավարչի չըլաբերականում:

«Մի քանի անձինք գեսպանատներին պատ-
կանող անդամներից են նոյն իսկ մի քա-
նի դեսպաններ, անկասկած, արդէն հեռա-
ցել են Պեկինից գիւղերական կցորդնե-
րի ուղեկցութեամբ, բայց այս փաստը ոչ
մի կապ չունի նոյն տեղից զօրքերը հեռա-
նելու հարցի հետ: Դրա մասին, ուղիղ է, պե-
տութիւնների մէջ տեղի են ունենում բանակ-
ցութիւններ, բայց այն տեղեկութիւնը, թէ
նուսաց կառավարութիւնը արդէն հինգ դրա-
կան պատասխան է տուցել պետութիւններից
իր առաջարկութեանը, բոլորովին սխալ է:
Մինչև անգամ Ֆրանսիան դեռ ևս ոչ մի ո-
րոշման չէ յանգել, այլ միայն յայտնել է, թէ
նա չէ կարող պատասխան տալ, մինչև. որ
Պեկինի իր գեսպանից չը ստանայ մանրամասն
տեղեկութիւններ և չը լաւ նրա կարծիքը այդ
հարցի վերաբերմամբ»:

«Այսպէս ուրեմն, շատ կարելի է, որ գեր-
մանական կառավարութեան առաջարկութիւնը
նուս կառավարութեան առաջարկութեան դէմ
համարակալան արձագանք կը գտնի միւս պե-
տութիւնների կողմից: Հատ երեւոյթին, Ռու-
սաստանը ի նկատի ունի այս վերջին հանգա-
մանը. գտնէ «Vossische Zeitung» հաստատում
է, թէ նուսաց կառավարութիւնը միւս պե-
տութիւնների ազատ կամքին է թողել Պեկին-
ից զօրքերը հեռացնելու հարցի վերջի: Թէ
ինչպէս կը վարվի ինքը Ռուսաստանը այն
դէպքում, եթէ մնացած բոլոր պետութիւննե-
րը որոշեն թողնել իրանց զօրքերը Պեկինում —
մենք ներկայ րօպէում դժուարանում ենք
գուշակել»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եւրոպական լրագիրները հաղորդում են,
թէ սուլթանի թագաւորութեան քանակահիւ-
սանայ յօդակներն առիթով օտար միապետնե-
րի կողմից սուլթանին ուղարկված ընծաների
մէջ աչքի է ընկնում մի թանկագին, յասպի-
մից (սիմա) շինված, ժամացոյց, որի ցիֆեր-
ըլաթը զարդարված է խոշոր ագամանդե-
րով և այլ թանկագին քարերով: Այդ ժամա-
ցոյցը ուղարկել է սուլթանին Թագաւոր Կայս-
րը: Վերջին կայսրը ուղարկել է մի արդի գե-
ղեյիկ ջրանկարներով և բայի դրանից իր
հաշվով խոստացել է մի շարունակ շինել Կ.
Պոլսում: Նախագահ Լուրէ ուղարկել է չեղ
զօրեկներ և սեփրի անօթեկներ:

«Standard»-ին հաղորդում են Բելֆաստից,
որ Տրանսիլաւիա բաժանված է չորս չըլանե-
րի, որոնցից ամեն մէկում նշանակված է մի-մի
գեներալ, որպէս ընդհանուր վերահսկող: Նշա-
նակված են Պեղեմ, Կլեմենտ, Գարա և
Մէտուէն գեներալները. իւրաքանչիւրը նրան-
ցից պատասխանատու է իր չըլանի համար:
Տրանսիլաւիա օկուպի է անձրեւների չըլանը
և չափազանց դժուարացել անգլիացիների
վերադարձնելու գործողութիւնները, «Times»,
հարաւ-արիկական պատերազմի վերջին անց-
քերի տեսութիւնն անելով, նկատում է, թէ
չը նայելով անգլիական զօրքի վերջին ժամա-
նակ ունեցած փոքրիկ անողութիւններին, դը-
րութիւնը մութն է մնում ևս դեռ ևս ոչ մի
նշան չէ ցոյց տալիս, որ Տրանսիլաւիա մօտ
է վերջնականապէս ընկճվելու: Այս պատճառով
խոհմութիւն կը լինի թերահաւատութեամբ
վերաբերվել դէպի այն լուրերը, որոնք ստաց-
վում են թշնամու արաւմարկութեան վերաբեր-
մամբ: Այն տեղը, որ այժմ տեղի պիտի ու-
նենան պատերազմական գործողութիւնները,
այսպիսիներից է, որոնք ամենից աւելի նպաս-
տաւոր են փոքրաթիւ խմբերով պատերազմ
վարելուն, որ, երեւի, կը տեւէ շատ աւել
երկար, քան ենթադրում են մեր օպորմիստ-
ները:

Անգլիական լրագիրներից մէկը քիչ ժամա-
նակ առաջ հաղորդել էր, թէ Լէօպոլդ թագա-
ւորը մտադիր է հրաժարվել բելգիական գահից:
Բրիտանի «Soir» լրագիրը այժմ հաստատում է

այդ տեղեկութիւնը և բացատրում է, որ թա-
գաւորը կը հրաժարվի գահից 1901 թւին յօ-
գուտ փառքեան կոմսի, որը այդ իրաւուն-
քը կը զիջանէ իր որդուն՝ պրինց Ալբերտին
«Temps»-ի Բրիտանի թղթակիցը, խօսելով
այս հարցի մասին, աւելանում է. «Լէօպոլդ
թագաւորը ծեր է, շատ է աշխատել իր կեան-
քում և արժանի է, որ այժմ հանգստութիւն
վայելէ: Բայց դրանից նա յոյնած է այն գի-
մագրութիւնից, որ նրա դահ բարձրանալու
օրից սկսած ցոյց է տուել պարլամենտը պար-
տադիր գիտութեամբ հարցում: Թագա-
ւորը մտադիր է տարվայ մի քանի ամիս
անցկացնել իր նոր պալատում, որ շինում է
Վիրաֆանկայում, իսկ մեծ մասը «Alberta»
գրասանաւում: Ուրիշ լրագիրների տակով
պրինց Ալբերտ դեռ ևս շատ երիտասարդ է
և պատրաստված չէ կառավարութեան գիւր
իր ձեռքն առնելու:

ՄՇԱԿԻ ՀՆՈԱԳԻՐՆԵՐ

ԻՌԻՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

28 օգոստոսի
ՇԱՆԳՀԱՅԻ Առում են, թէ վուչուանի փո-
խարքան իսկոյն ճնշեց այն ապստամբութիւնը,
որ բռնկելու վրա էր Խանկուում:
ԼՕՆԴՈՆ. Ֆրիկսորդից օգոստոսի 24-ին
հաղորդում են, թէ բրիտանական զօրքերը դա-
տարկեցին Բեթլեհէմ, Ֆրիկսորդ, Սենեկալ
և Լէդիքերանգ և բռնկեցին նորից գրաւեցին
այդ կէտերը:

ՀՕՆԳՀՈՆԳ. Հաղորդում են, թէ գեներալ
Գեյլի հրաման է ուղարկել այստեղ այլ ևս
զօրքեր չուղեւորելու դէպի Պեկին:
ՎԻՆՆԱ. Հաղորդում են, թէ պետական
սէյմի նոր ընտրութիւնները կը սկսվեն նոյնիմե-
րի 21-ին և կը վերջանան 1901-ի յունիս-
րի 2-ին:

ԿԵՕԼՆ. Օգոստոսի 28-ին հաղորդում են Բեր-
լինից, թէ, քննադէ Շանգհայի կապտակա-
ներկայացուցչը յայտնեց իր ընկերներին, Նա-
պոնիան նոյնպէս կը մասնակցէ Շանգհայի
գրաւմանը ևս մինչ ցամաքային զօրքերի դա-
ւուստը՝ 600 կապտակաւ ծովային զինուորներ
ափ կը հանվեն Շանգհայում:

ՊԱՐԻԶ. Պիշոն հեռագրում է Պեկինից օ-
գոստոսի 16-ին, թէ պրինց Յին տեղեկութիւն
տուեց գեսպանական մարմին, որ հաւանա-
կանաբար Պեկին կը հանի օգոստոսի 20-ին:
Պրինցը նախօրօք հաւաստիացաւ, որ ընդունե-
լութիւն կը գտնի:

ՇԱՆԳՀԱՅ. Անգլիացիները, դիմագրութեան
չը հանդիպելով, գրաւեցին Ֆենտայ, Ռուսները
և կապտացեցին հետախուզեցին Պեկինի հա-
րաւակողմը 20 մղոն տարածութեան վրա և
ոչ մի տեղ չը հանդիպեցին «Մեծ-Բուռնցի»:
Հեռագրաթիւնը ծովափից դէպի Պեկին իւրա-
քանչիւր ժամ կարվում է: Բոլոր հեռագիրները,
բայց ուսականներից և կապտակաւներից,
հաղորդվում են այն հեռագրաթիւով, որ շինել
են անգլիացիները և ամերիկացիները:

ՆԻՒՅՈՐԿ. Վաշինգտոնից ստացված տեղե-
կութիւններին նայելով՝ Միացեալ-Նահանգ-
ները կամենում են հեռացնել իրանց զօր-
քերը Պեկինից, որովհետեւ նախատեսում են,
որ պետութիւնների մէջ համաձայնութիւն
կայանալ չէ կարող Ռուսաստանի վար-
մունքի պատճառով. մինչդեռ «Tribune», որ
գործերից լաւ տեղեկութիւններ ունեցող լրա-
գիր է, ասում է, թէ Ամերիկայի ջանքերը
միութիւն պահպանելու պետութիւնների մէջ
խոստանում են անողութիւն գտնել: Ամերիկա-
կան նախագծով առաջարկվում է նորից 1,000
մարդուց բաղկացած պահապան զօրաբաժին
կազմել Պեկինում գեսպանատների համար, իսկ
նրա պատերից դուրս թողնել էլի 2,500 մարդ,
որոնք կարողանային արագութեամբ օգնու-
թեան հասնել 1000-ին և վերջապէս մի այլ
տեղում պահել 20,000 զինուոր:

ՆԻՒՅՈՐԿ. Եթէ Կոնգրես չը կարողանայ ա-
ւելի լաւ ապացոյցներ ներկայացնել Պեկինում
մնալու համար, քան մինչև այժմ ներկայաց-
րել է, այն ժամանակ նրան կը հրամանագրվի
անպակաւ գեսպանատունը փոխադրել Շանգ-
հայ: Չափիի զօրքերը կուղեկցեն դեսպանին
մինչև Տակու, իսկ այնտեղից նրան Շանգհայ
կը հասնէ ծովափու Բեմէյ: Ամերիկական
զինուոր ոյժերը կը մնան Չինաստանում ոչ
աւելի քան անպտմբերի 19-ը:

Պեկին: Բրիտանական, ամերիկական, ուս-
սաց և կապտակաւ զօրքերի զօրապետները
կայցին մի յայտարարագիր, որով յայտնում են,
թէ կը պահպանեն կարգը, խոստանում են ըն-
նակներին հովանաւորել և խորհուրդ են
տալիս նրանց վերսկսել իրանց գործերը: Սպա-
սում են, որ այդ յայտարարագիրը ապաւանա-

Типографія Грузинск. Т-ва, Большая-Ванская ул., № 27.